Dioclis Caryſtij

MEDICI, AB HIPPOcrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Regem Epiſtola, De morborum præſagiis, & eorumdem extẽporaneis remediis.

ADHÆC,

ARNALDI A VILLA-NOVA Medici præſtantiſſimi Conſilium ad Regem Aragonum, de ſalubri hortenſium vſu.

ANTONII MIZALDI MONLVciani, Medici, cura & diligentia.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum Regium Typographum.

M. D. LXXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRVDENTISSIMO & integerrimo viro PETRO SEGVIER in Pariſienſi principe Galliarum Senatu Præſidi ANT. MIZALDVS S.

LAudabile equidem ac præclarum ſemper exiſtimaui, Præſes ornatiſsime, mortales rebus ad uitæ cultum, uſum & mores pertinentibus adiuuare, & iure iuſtitiáque eoſdem prudenter regere, ut cuique quod ſuum eſt ex æquo & bono, tribuatur: Sed non minus etiam laudabile ac præclarum eſſe duxi, adfuturos morbos mortalibus præſa-

gire, inſtantes præcauere, præſentes circunſpectè curare, & ſanitatis conſeruationem (qua abſente languēt omnia) ſalubriter docere. Cùm *itaque in his tribus & apertè, & breuiter,* Hippocratico *more, verſari animaduerterē, in hac ad* Antigonum Aſiæ Regem *aurea* Epiſtola, Dioclem Caryſtium, *fama & ætate, ut ſcribit* Plinius, *ab* Hippocrate *ſecundum, & toties à* Claudio Galeno *in teſtimonium accerſitum, ac magnificè laudatum: precium operæ facturum me putaui, ſi eum è* Græcia *in* Latium *haud ita pridem deportatum, publicæ vtilitati proponerem, ut carioſæ uetuſtatis manus effugeret: quod temerè factum eſſe nemo, opinor, iudicabit.* Nam *quid, per* Deos *immortales, præſtantius eſſe poteſt in hoc uitæ & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priſcorum inuenta, multo ſudore, la-*

bore & uigilijs parta, candidè poſteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretioſorum operum rapaciſsima, obliuióque infida memoriæ nouerca, & artium, ſcientiarúmque deprædatrix inſidioſa, illa eripiat, aboleat & miſerè ſepeliat. Ne *itaque in tantum diſcrimen ueniret* Diocles Caryſtius, *illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à ſomno plus quàm* Epimenidis *longo, nimirum huc uſq;* 1882 *annorum, uel circiter, excitare non ſum cunctatus, magno, mehercule, ſanorum & ægrorum commodo.* Nam *præter quàm quòd morborum partium corporis principum præſagia & ſigna breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non ſolùm inuentu, ſed & abſque impendio paratu facilia, ibidem præſcribit.* Q*uæ, ecquid aliud, amabò, ob*

oculos ponunt, quàm priſcam illam, & omnium primam, cùm Græcorum *tum* Latinorum, *medicinam & medēdi artem? Quæ, ut ſimplex erat, quia hortēſis & campeſtris (ne longiùs eundum eſſet) ita abſque ullo fuco, ulla arte, nauſea & tædio, ſuauis habebatur, & urbanis æquè ac ruſticis admodum grata & utilis.* Cuius rei ſi quis à me *antiquiſsimum teſtem exigit, ego ſtatim de multis illi producam* Marcum *illum* Catonem, *triumpho, cenſura, & literarum claritate inſignem.* Qui, *ut* Plinius *tradit, herbis quas plantauerat, & maximè hortenſi braſsica, ſe, coniugem, filium, necnon libertos ad longæuam ſenectutem incolumes perduxit.* Fuit *igitur olim, vel ampliſsimo Senecæ teſtimonio, medicina paucarum herbarum ſcientia.* Sed *poſteà fraudes hominum, vt ille idem ſcribit*

Plinius, & ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuique homini uenalis promittitur uita, & cõpoſitiones ac miſturæ inexplicabiles decantantur, quæ ſolis hominum ingenijs conſtant. Non *enim fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, vt verbis utar* Plinij, *parens illa, ac diuina rerũ artifex* Natura: *officinarum hæc, imò verò auaritiæ, commenta ſunt.*

Sed de iſtis paucula hæc ſatis erunt, ne cum Plinio *bene dicendo, apud multos cum* Plinio *malè audiam: nam vt obſequium amicos, ita veritas odium ſæpenumero parit.* Ad *te itaque,* Præſes *integerrime, noſtra ſe conuertet oratio: à quo ſupplex peto, vt, exporrecta fronte, & pro ſolito candore tuo, placidè, præſtantiſsimum & antiquiſsimum hunc* Dioclem *medicum, vnà cum ſuo collega* Arnaldo *à* Villa noua, *medico itidem*

clariſsimo (quem paulò terſiùs loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hoſpitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic ſanitatem tuam ſalubri hortenſium vſu proſperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis ſignis & præſagijs, ceu digito, indicabit, & ſi aderunt, ſuauibus remedijs & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulſabit. Vterque ſuum Opuſculum Regibus ſcripſit & deuouit: ego meam in vtroque operam, tibi ſummo viro & Præſidi inculpatiſsimo, qui mihi Regis inſtar haberis (ſi quidem uerum id eſt quod Homerus ſcripſit,

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officioſiſsimè offero, & ex animo deuoueo: Eia itaque, ubi à grauibus Senatus occupationibus, & priuatis negotijs tibi reſpirare dabitur,

Seſquihoram ſcriptis illorum impende, ſed hora

Sufficit

Sufficit: hoc nimium? ſubtrahe dimidium.

Verùm enimuerò, hîc ingens pectus meũ ſubit cura, ne ea quæ tibi dicamus præclaro tuo nomini parum reſpondeãt: Sed me in eo ſolatur, audaciorémque reddit Plinius, *tradens multas gentes* D*ijs lacte ſacrificare: ad hæc, mola ſalſa litare qui thura non habent.*

Addo quòd & Diuis ſupremos inter honores,
Ceſpes, & exigui placuerunt farra coloni.

quemadmodum ſcribit Statius. *Malè præterea me torquet, quòd tam uili munuſculo, ſublimitatem tuam ſalutem: Sed rurſus hunc mihi ſcrupulum adimit magni* Artaxerſis Perſarum Regis, *præclarus & ſolennis modus, quo animos ſibi donantium munera, quamtumuis exigua, potiùs expendebat, quàm munera ipſa. Quæ magnitudine & corporis mole non ſemper æſtimanda eſſe,*

Certò adamas, gemmæque docent: nam corpore paruo
Oblectant Reges, diuitibúſque placent.

Verùm hæc ſatis, uel fortaſſe plura quàm oportuerit, præſertim apud occupatiſsimum Præſidem: Cuius laudes, pro mea tenuitate, ſanè quàm libenter hîc percurrerem, niſi re uera ſcirem, laudanda alacriùs facere, quàm facta audire. Cùm itaque id mihi tua modeſtia negatũ ſit, Præſes prudentiſsime, ego interim Deum Opt. Max. qua potero ſedulitate ſupplex precabor, vt & te, & præſtantiſsimum Pariſienſium Proprætorem filium tuum, Reipublicæ imprimis, deinde literis & literatis omnibus incolumes diu cuſtodire dignetur. Lutetiæ, Idibus Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

Medici ab Hippocrate *ſamâ & ætate ſecundi, aurea ad* Antigonum *Aſiæ* Regem *Epiſtola, è* Græco *Latinè red-dita,* De *morborum præſagiis, & eorundem extemporaneis auxiliis per hortenſia,* ANTONII MIZALDI *medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO REGI BENE AGERE.

QVONIAM ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & iam ſenilis procedit ætas, vniuerſæque philoſophiæ ac mathematicarum non vulgaris tribui-

Antigoni Regis eruditio non vulgaris.

tur cognitio, quibus ſingulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans, eam philoſophiæ partem quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Maieſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurētur, quibúſue præſidiis opportunè eis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minimè obſcura, cœli tempeſtatem ferè ſemper prę-veniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit vt tutiores euadant facilè colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille in-

Similitudo ſanè quàm appoſita.

dicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus illas obuiis vlnis excipere, & ad vnguem obſeruare minimè dedignaberis.

Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor, Caput, Thoracem, Ventrem, & Veſicam. *Corporis partes quatuor.*

CAPVT.

CVM itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cuiuſmodi ſunt capitis ad ſupercilia vſque grauitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Manè lachrimantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingiuæ intumeſcunt. Itaque dum eiuſmodi *Præſagia inſtantium morborum capitis.*

præſagiorum & ſignorum quidpiam animaduerteris, caput confeſtim repurgandum eſſe iudicato: nullis, inquam, pharmacorum prę-ſidiis, verùm, ſumptis hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo, vel iuris ſemiſextario, quibus os ieiunum collues, & quoad pituita educatur gargarizabis. Hoc ſanè morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit, decocto ſinapi, in aqua mulſa & calente præmacerati, ieiunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblandè fricare, & tegumento quopiam calfacere: vt liquefacta pituita ſublato obſtaculo, meliùs fluere poſſit. Quiſquis præuiſa ſi-

Remedia morborum capitis.

Semiſextarius vnciæ decem.

Cautela notatu digna.

gna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis opportunum fore certò ſciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῷ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui vuulæ, capillorum defluuio, vlcuſculis capitis & dentium cruciatui.

Accidentia ex neglectis remediis eueniunt.

THORAX.

QVando verò mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his præſagitur & præſignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: ſed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit, & ſalſa, amara, aut balioſa exſpuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis citra manife-

Signa morborum thoraci impendentium.

ſtam cauſam oboriuntur: oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigāt, vrgent ſuffocationes, ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudenter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad eius fieri poteſt, proritandus eſt ac mouendus: ſed abſque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & ieiuni, à Gręcis συρμαισμοὶ nūcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hauſta vomat. Qui dicta pręſagia & pręſidia negli-

Remedia morborum thoracis.

Vomitoriū paratu facillimum.

neglige͂do pręcermiſerint,hos metuant affectus, pleuritidem, peripneumoniam, melancholiam, febres acutas, phrenetidem, veternum, & cum ſingultu faucium ardorem & phlegmonem.

Incommoda ex neglectis preſidiis thoracis.

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem inuaſurus eſt, his detegitur indiciis. Venter in primis conuoluitur, obmurmurat & perturbatur: eſculenta cum poculentis amarorem prę ſe ferunt: genuum adeſt grauitas, ſpinæ & lumborum rigor inflexilis, cum vniuerſi corporis laſſitudine, citra manifeſtam cauſam. Vbi hæc ſigna obſeruas, venter, nullo quidem medicamento, ſed victus ratione emolliendus ac

Indicia futurorum ve͂tris morborum.

lubricandus eſt. Nam & meliùs & longè tutiùs eſt iis vti, quibus non facilè poteſt delinqui. Ex horum claſſe & numero ſunt beta aqua mulſa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condîta: cuncta enim hęc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd ſi pręſagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici ſeu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & ſuauior & tutior eſt. Vtilis etiã fuerit læuis braſſica, multa aqua elixata. Huius etenim iuſculũ heminæ dimidię ſeu vnciarum quinque menſura cum melle & ſale hauſtum, ſummè iuuabit: perinde atque cicerum decoctum ieiuno ſtomacho eadem menſura potum: nam eundem habet effe-

Remedia morborum ventris per illius lubricationem.

Aluum blãde & facilè ſoluentia.

ctum. Hæc ſigna & auxilia paruipendentibus affectiones iſtæ ſæpenumerò ſuccedere ſolent: diarrhœa, diſenteria, lienteria, voluulus, coxarius morbus ſeu iſchias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoides, & articularis cruciatus.

Quæ ſequãtur neglectã ventris curationem.

VESICA.

QVando autem veſicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoſcitur. Poſt exiguum cibum plenitudo infeſtare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor vniuerſi corporis. Somni adſunt graues, vrinæ tenues, aquoſæ & ægerrimè ſtillantes, necnon circa pudenda bubones, vel œdemata. Vbi ſeſe

Signa morborum veſicæ propinquãtium.

proferent eiuſmodi ſigna & præſagia, auxiliis lotia impellentibus & promouentibus, opportunè ſuccurrendum erit. Id quod ſine periculo præſtabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modò cyathi duo iuſculi, ſeu vnciæ tres, quotidie exhibeantur: manè nimirum & veſperi, cum aqua dauci, ſmirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æquè ſingula proſunt. Cicerum quoque pręmaceratorum & coctorum aquam, ſi cum vino biberit ægrotans, idem prorſus conſequetur. Qui verò ſcripta ſigna & auxilia imprudenter neglexerit, à ſequẽtibus morbis ſibi metuat: nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiaſi, nephritide,

Auxilia affectuum veſicæ.

Incommoda ſequentia neglectam curationem veſicæ affectæ.

ſtranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus ſignis & malis quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet.

Aduertenda & notanda.

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paraphraſtem veriùs quàm interpretem me præſtiti) alia aliquot hîc omiſſa, de ſeruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeſtates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc ſeptẽtrionalis cæli & ſoli noſtri inclinationem & clima, idcirco hîc omittere nobis uiſum fuit.

Cur autor ad finem græci exemplaris ſcripta quædam conſultò omiſerit.

DE SYRMAISMO, ET RATIONE PVRGANDI PER VOMITVM, EX AEgyptiorum *inuento & formula*.

QVIA in ſuperiore Epiſtola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaiſmi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lãgio medico & philoſopho præſtantiſſimo in medium de Syrmaiſmo producam.

PLVTARCHVS *autor grauiſſimus, in* Dialogo *cui titulus*, Quòd *bruta ratione* ντantur. Gryl*lum quendam ad hunc modum loquẽtem introducit*, τὸν μὲν γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκούομεν εἶναι. *quod eſt*, Audimus *quidem* Ægyptios *omnes medicos eſſe*: Nempe *qui in omni philoſophia & magiæ naturalis ſapientia & vetuſtate omnes vniuerſi orbis incolas longè ſuperarunt*. Qua *primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, aſtrorum, &, vt verbo dicam, omnium terræ naſcentium vires, ſed etiam rerum cæleſtium, diuinarúmque cauſas, & præcipuè morborum, omni ſolertia ſcrutati ſunt*. Nec *temerè, quid enim prodeſt ægrotis medicus, vt tradit* Polybius, *qui effectuum corporis cauſas ignorat? nihil ſanè*. Proinde *cùm Ariſtoteles graui morbo decumberet, medico ſuo multa vetanti, & non pauca citra morbi cauſam edicenti, ſcitè, atque eleganter fertur reſpondiſſe*: Ne *me cures vt bubulcum, vel foſſorem, ſed priùs morbi cauſam ediſſere, ſic me præceptis tuis morigerum facilè reddideris*. Sed, *vt ad* Ægyptios *redeamus, illi*, Diodoro Siculo *authore, aſſerunt ex cibario-*

Vide Platonem in Timæo, & Euſebium de preparatione euangelica.

Polybius libro ſecundo & tertio hiſtoriæ. Et Aelianus lib. 9. cap. 23.

Lib. 2 ſuæ Biblyothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur ieiunio, aut vomitu, idque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, vt Hippo*crates quoque edixit, curare oportere.* Id *quod* Hero*dotus quoque in* Euterpe *affirmat:* Apud *Ægyptios, inquit, adeò erat frequens vſus clyſterum, vt quouis menſe triduò ſe purgarent vomendo, & inteſtina ſanitatu ergo clyſmate eluendo.* Quod *ab* Ibide *volucri* Ciconiæ *ſimillima, & à canibus didicerant: qui vt* Claudius *Ælianus tradit, dum lumbricis infeſtantur, ſegetem herbeſcentem depaſti eos egerūt. cùm verò alterū ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario ſimilem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per aluum bilem æruginoſam & quicquid in vtroque eorum ventre redūdat exonerant maximo eorum commodo.* Vnde *etiā Ægyptios* Syrmaiſmum, *quo canes vtrumque ventrem expurgant, didiciſſe, idem Ælianus refert: & ob id beneficium,* Canes *ſub* Anubis *nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantùm nili effluuio, ſed præclaris etiam philoſophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fœcunda, per totū terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & ſapientiæ præcepta capeſſenda,* Demo*critus* Abderita, Pythagoras & Plato *in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in* Latium, *aut, ſi mauis veterem* Græciam *attulerunt.* At Democritus Chaldæos *etiam inuiſit, &* Babylonem *ingreſſus magos, & poſtea* Indorum *gymnoſophiſtas ſalutauit:* A *quibus ſapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum theſauris onuſtus, tandem in* Græciam *rediit, &* Hippocratem, *cum quo diu familiariter vixit, præter*

Aphoriſmo 22. ſectionis ſecunda.

Aelianus libro 5. cap. 46. & lib. 8. cap. 9. de animalibus.

Vide Herodotum *&* Diodorum.

Lege Euſebium *libro 10. cap. 2 & Cic. lib. 5. de finib.*

Hippocrates lib. 2. de articul. & Galenus ibidem.

alia multa, Syrmaiſmum Ægyptiorum, ut par eſt credere, docuit. Cuius uſum ille idem Hippocrates in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat, ἢν δὲ καὶ ἐυήμετος ἔιη, ἐμέειν ἀπὸ συρμαισμοῦ, id eſt. Si patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à ſyrmaiſmo ſinito: taliter enim, inquit Galenus, leues & mediocres alui deiectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis: Nempe melle affatim deglutito, aqua mulſa meraciore, ſucco ptiſanæ ex aqua per ſe, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, ſurculis veratri albi in raphanum defixis: vel raphanis ſolis poſtero die ex aceto mulſo comeſtis: nec verò tantùm lentoris habet, quantùm raphani ſuccus, aut bulborum narciſſi, qui vomitum quoque prolicit. Non temerè igitur Diocles Antigonum regem admonet, ut ægritudines thoracis imminentes, ſyrmaiſmo præueniat. Quod attinet ad ſyrmaiſmi etymũ, ἀπὸ τοῦ συρμαΐζειν deduci videtur, quod, autore Suida, purgare per vomitum & aluum ſignificat, & pharmacum, quod id operatur, συρμαίαν dixerunt. Sed de ſyrmaiſmo, & purgatione per vomitum hæc in præſentiarum ſatis erunt.

Vide Comment. Gal. de fract. oſſium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suidæ & Phauorini.

ARNALDI A VILLA-NOVA, medici præſtãtiſſimi, Conſilium ad Regem Aragonum de ſalubri hortentium vſu.

De ſalubri uſu Olerum.

OLERIS nomine hîc intelligimus, plantas eas, quæ in vſum coquinæ veniũt, vt ex illis parẽtur iuſcula, fercula, condimẽta & ſimilia, ſiue ſint herbæ, vt caules, lactucæ, ſpinacea, betæ, & aliæ: ſiue fructus plantarum, vt cucurbitæ, cucumeres, cinaræ, melones, & huius plumæ alij: ſiue radices eſculentæ,

Quid hîc per olus intelligendũ.

vt cepæ, porra, raphani, allia, & ſimiles. Imprimis itaque monebcris, quòd temperato corpori & euchymo oleribus veſci non expedit, præſertim crudis, lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æſtus & calores immodicos, mediocriter vti conceditur, ad placandum & temperandum ſanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex pauco aceto roſacea aqua defracto, ſumi poſſunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperaméto ſunt prędita. Borrago & bugloſſum domeſticum, omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: ſed his imprimis quorum aluus pigra eſſe ſolet. Nec ineptè fiet, ſi ad tollendam illorum

Cruda olera corporibus temperatis noxia.

Borrago & bugloſſum quibus congruant.

aſperitatem, nonnihil tenerrimorum ſpinaceorum, vel blitorum, ſed nequaquam rubeſcentiũ, vnà decoxeris: & ſi æſtas aderit, lactucam adiieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, naſturtium, petroſelinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliũ cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel ſeparatim ſumi poſſunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æſtate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, naſturtium, vrtica tenera, petroſelinum, caules rubri, aut criſpi virides. Albi caules quorum latæ ſunt coſtæ & brachia cum leni folio, vtiliter ſumuntur æſtate

Spinacea et Bliti, cum illorũ vſu.

Caules albi.

& autumno, ſi in arido ſolo & vmbroſo loco educati fuerint: ſed omnium maximè eorum ſummitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.

Aſparagi. Aſparagorum teneritas prębullita verno tempore locum habere poteſt. Verum enimuerò, in horum omnium vſu tria obſeruare conuenit. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem feſtinãt. Alterũ, ne cum lacte animalium condiãtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carnium, & omniũ maximè gallinacearũ iuſculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recẽti, perappoſitè ac ſalubriter condiẽtur. Quod attinet ad

Tria ſummè obſeruanda in olerum vſu.

Cucurbitæ. cucurbitas, ſatagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & veſicæ noceant. Nec inſalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne inteſtinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conſpergere, ne ventriculo officiãt. Tertium in vſu olerum obſeruãdum id eſto, vt ante alia fercula ſumantur, exceptis caulibus, qui ſub finem menſæ locum habere poſſunt, ob quandam ſtipticitatẽ, vt ita dicam, & nitroſitatem, qua ſunt præditi, maximè criſpi, virides, ac rubri. Si autem excluſa eorũ ſubſtantia, ſolum iuſculũ haurire perplacuerit, omniũ primùm, hoc eſt, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifeſtam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd ſi vtrumque vnà ſumere viſum fuerit, ni-

Caules ſub finem menſæ locum habere.

mirum & iuſculum & cauliũ carnem, ſedulò obſeruabis, ne ventriculo negocium faceſſas, & ciborum coctionẽ præpedias, ob contrarias facultates. Expedit itaque ad id incommodi depulſionem, vt antè pręſcriptam eorum conditurã & coctionem prębulliant: aut aqua feruens ante cocturam illis aliquoties ſuperfundatur: vel ex iis iuſculum initio paſtus hauriatur, & in fine herbacea ſubſtantia.

De vſu caulium pulchra & notatu digna.

De *ſalubri uſu* Radicum *hortenſium eſculentarum*.

RADICES hortenſes quibus ſolemus veſci, ſunt porri (aut ſi mauis porra) cepæ, allia, raphani, rapa, napi, paſtinacæ, & ſiſera. A primis quatuor debent prorſus

Hortorum radices eſculentæ.

abſtinere qui calido ſunt temperamento, maximè ſi cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iuſculis & cibario vſu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulſantium hęmorrhoïdum ſunt obnoxii, vel extemporaneæ inſperatæque illarum eruptioni. Quáquam minùs periculi ingruere ſolet ab albis cepis, modò prębullitæ fuerint, & ex eis factum ſit, vt vocant, Cepulatũ, cum optimis carnibus, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimuerò quia tale ferculum ventrem ſolet ſoluere, idcirco principio menſæ & ante alios cibôs ſumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoſcunt. Rapa dulcia, & napi

Porrorum, ceparum & alliorum vſus.

Cepulatũ.

Rapa & Napi.

tenerrimi, cum carnibus, abſque melle, pipere, & cimini aut carui ſemine decocta, ſic ſatis probãtur, etiam ſi nullo condiantur ſapore. Quòd ſi aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tuſum, vel Zinziber, cinnamo múmue, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & viſui proderunt.

Paſtinacæ. Paſtinacæ, præſertim albæ, ſub feruentibus cineribus aſſatæ, aut in iuſculo cum carnibus elixatæ, ſalubriter ſumi quandoque poſſunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præſtant auxilia cum præcedentibus: modò prima menſa, vt anteà ſcriptum fuit, exhibeantur.

Siſera quibus proſint. Siſera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè ſumi poſſunt frixa, &

vt par

vt par eſt, condita. Sed ſi caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatiſmo tentarentur, illis abſtinendum eſſet: quoniam humido capiti & pulmoni ſummè nocent.

De *ſalubri uſu* Leguminum.

Legumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur ſanitate. Quapropter vitanda eſt eorum ſubſtantia, & maximè ſiccòrum. Si tamen viridium & recentium vſus cuipiam expeteretur, cõſentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exſiliquata decoquantur, & ſub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: niſi ſatius eſſe duxeris fieri id cũ iuſculo pinguium carnium, excluſo la-

Viridium leguminum vſus & cõditura.

ꝺte amygdalino. Fabę, piſa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm piſa, quæ albo & rotundulo ſunt corpore. In ſumma, quęcunque ex leguminibus ſicca erunt, abſque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim conciſa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: pręcipuè ſi ex freſa faba ferculum parari debeat. Legumina quę cum animalium lacte in vſum veniunt, prorſus fugienda ſunt. Verùm per eſuriales illas & longas ferias (vulgus Quadrageſimam vocat) in quibus obſtruentium alimẽtorum & ſaburrantium quamplurimi larga copia vti ſolent, vt piſcium, polentarum, & ſimilium,

Fabæ, piſa & cicera.

Legumina cum animalium lacte cocta, fugienda.

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima menſa interdum haurire iuſculum piſorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud eſt, quàm decoctum id, quod priſci medici ſummoperè laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem piſa vel cicera in aqua dulci: poſtridie ebullitionibus aliquot blandè feruent: colatura mundo vaſe excepta, appetente hora paſtus cum vini albi tãtillo, & pauco ſpicę nardi puluere, nec non mediocri ſale & croco, vnica ebullitione rurſus feruet, ac tum demum prima menſa hauritur. Iuſculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinæ vias emũdat, vnde corpora

Iuſculum piſorum ſeu pureta, quo modo antiquis parabatur.

Pro calculo & arenulis. à calculo & arenulis eximiè tuetur & præſeruat, maximè ſi pręmollita fuerint piſa, aut cicera, in aqua decoctionis radicum petroſelini, & ibi, quo dictum eſt modo, percocta. Populares falluntur in eo, quod ſibi perſuadent idem commodi eſſe in iuſculo cicerum maceratorum & remollitorum in lixiuio. Nam ſic tota ſubſtantiæ tenuitas & ſubtilitas ab illis ſeparatur.

De ſalubri uſu fructuum, tam arboreorum, quàm herbaceorum.

FRuctuum vſus non conuenit euchymo corpori & temperato ratione cibi, ſed potius medicamenti: *Fructibus prudenter ac moderatè vtendum.* fructibus itaque moderatè vti conuenit, obſeruato ſemper

commodo, & incommodo, quod ex eorum vſu pendet. Nam ad voluptatem non ſunt ſumendi, quin potiùs ad vtilitatem & ſalubritatem. Itaque, qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte conſideratè proſpicere, in quę detrimenta poſſint incidere, cùm ex ea cœli & aëris conſtitutione quæ tunc ſeſe offeret, tum ex alimentis & rebus quę in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vigebunt. Cęterùm, quia æſtiuo tempore & calido ſanguis facilè incenditur, autumno verò ſicceſcit, idcirco per ea tempora liberum eſt frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum ſanguinem. Inſuper quia per calores mēbra corporis rareſcūt, & hinc reſeratis eorum ſpiraculis facilè effluit

Frigidis & humidis fructibus quādo vtendū.

natiuus calor vnà cum ſuo ſpiritu, ob id tunc temporis vti cõceditur fructibus moderatè adſtringentibus: quales ſunt ſubacerbi, auſteri, & ſtiptici vulgò nuncupati. Quo etiam caſu cõgruit acidorum vſus, ad internum æſtum frangendum, aut ſaltem leniendum. Adde quòd aëris ſiccitas ſępenumerò aluũ reſiccare ſolet: quò fit, vt æſtate humectãda ſit vſu fructuum dulcium & humidorum. Quorum prę ſidio conciliari etiam poterit ſomnus, qui plærunque à ſiccitate prępediri conſueuit. Iuuabit denique eorundem vſus, ac ſummè proderit ad ſitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æſtum per ea tempora leuandum.

Quando vtendum fructibus acidis, aſtringentibus, humidis ac dulcibus.

His diligẽter animaduerſis, facilè, vt opinor, colliges vſum fru-

ctuum,quo dictum eſt modo ſelectorum,æſtate feruida,& ſicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad ſanitatis conſeruationem attinet,pro canone, ceu rata ſententia habeto, fructibus nunquam eſſe vtendum,ſiue crudi, ſiue cocti erunt, donec in ſua arbore perfectam aſſecuti fuerint coctionem & maturitatem,ſi quidem id fieri poteſt. In his mora excipiuntur,quorum vſus probatur antè quàm ex integra maturitate nigreſcãt. Nam tum ſanguinem inficiunt,& ad putredinem viam ſternunt,excitántque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs eſt vſus, epidemici morbi,populares & peſtiferi, maximè vigere ſolent: niſi

Fructibus ante perfectam maturatem nũquam vtendum.

Mora.

fluxionibus alui impediantur. Ab-
ſtinendum eſt à fructibus, quoties
Vermiculoſi fructus fugiendi. in illis vermes cumulatim gignun-
tur, aut fructus ipſi internè tabeſ-
cunt. Quod inde cognoſcitur,
quia parte interiore natiuum co-
lorem deponũt, & genuinam pul-
pam nequaquam præ ſe ferunt.
Quo fit, vt tales fructus, quotidia-
nas febres, & continuas ac putri-
das, comites plęrumque habeant,
& frequenter generent: niſi fortè
illorum cruditas & corruptela, ſo-
luta aluo peſſum eat, aut copioſis
ex ſudore laboribus, vel aliter, à
corpore excludatur, aut per vrinas
Diuerſos eadẽ menſa fructus non debere ſumi. opportunè eluatur & effluat. Ob-
ſeruandum inſuper erit, ne ſimul
diuerſi fructus ſumantur: quan-
tumcunque fuerint in ſuis naturis
& qualitatibus propinqui. Vt ſi
contin-

contingat prunis veſci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti ceraſiis: quin potiùs his, aut illis, ſimpliciter, prima menſa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtriſque ſimul vti, quamuis valde proſint excretioni alui, ſed alteris duntaxat ſeorſim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficubus, quo dictum eſt modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter proſint, & aluum optimè ſubducant, iuſculum deſuper hauriendum erit, vel alius quiſpiã liquor idoneus. Verùm, bilioſis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam ſuperbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd ſi ad illoſ- *Vt ficus proſint & aluum ſubducant.*

De vuis & earum vſu ſalubri.

met effectus vua ſumi debuerit, ſedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, ſed longè antè: præſertim ſi recēs & exactè matura fuerit. Nam ſic flatus, & ventoſa tormina non ſolùm promoueret, ſed etiam ebullitionem, & neſcio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi ſubuerſione, perturbatione & coctionis impedimento, molitur. His accedat, quòd vuis ſumptis, vinum deſuper nullo modo eſt hauriendum: quin potiùs iuſculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vuam manducare, ſit illa dies aliquot antè decerpta & adſeruata. Id quod fieri ſi minùs poſſit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum ſuperfuſa frigida, menſæ apponatur. De perſicis, anteperſicis, & ſimilibus mol-

Pulchra de vuis & obſeruatu digna.

li cute & carne prędítis fructibus, idẽ ferè ſentiendumerit. Nam Perſica ſumũtur initio mẽſæ & primo eius veſtibulo, ad mouẽdam aluũ, & ducẽdas deorſum fęces: iis maximè quibus calidum & ſiccum eſt hepar: ſed tunc non expedit ficus ſumere, quæ magna ſcatent humiditate. Nocent verò, vt etiã aquoſi & frigidi fructus omnes, iis quorum viſcera frigida habẽtur & humida. Si tamen & his & illis vti viſũ fuerit, aliquãtiſper præmacerari debent in vino aliquo generoſo, ſi eadem die ex ſua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò poſt collectionem, Soli exponentur, longè ſapidiores ac ſalubriores guſtu eſſe deprehendentur. Cęterum, ſi cui calida habenti viſcera, notabili quantitate ficus edere viſum

De Perſicis & eorum vſu.

De ficubus pulchra & notatu digna.

erit, ei ſanè quàm optimum fuerit durioris carnis perſica, vel anteperſica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æſtate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficubus pręſtantiſſimæ habentur, quibus rubicunda eſt pulpa, & ſapor ſubacris, cenſentúrque vtiles eſſe iuuenibus,& calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hactenus ſcripta ſunt, ad eos quoque fructus referri poſſunt, qui ad temperandum ſanguinis æſtum & feruorem ſumuntur, cuiuſmodi ſunt cucumeres & melones: pręterea qui ad placãdam bilis acrimoniam & eius incendium reſtinguendum offeruntur, vt facere ſolent acidi fructus & frigidi. *Melones, citruli & cucumeres.* Sed hîc nequaquam eſt omittendum, nec item obliuiſcendum,

quòd cucumeres, melones & citruli vnà ſumi non debent. Qui ſi fortè ad mēſam apponentur, parū ex eorum pulpamento licebit deguſtare, ídque ante cibos alios. Quod iuuenibus & his quibus calida ſunt viſcera, pręceptum erit. Quanquam, æſtiuis caloribus, & per κυνοκαύματα non incongruè, nec inſalubriter ſub finem cœnæ ab iiſdem ſumi etiam poterunt: vt diaphragmati & ſuperioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æſtuantibus, perfrigerium aliquod accerſatur: maximè vbi ſomnus paulò pòſt ſequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur perſica, vel, vt legunt alii, citria, ſub finem cœnæ ſumpta, plus proſint, quàm initio eiuſdem, licet aquoſi & humidi ſint fructus, nimirum *Obſeruatu & notatu digna.*

Cur humidi fructus, ſubacerbi & acidi menſas claudere debeant.

quòd ſquallorem, & partium corporis ſuperiorum æſtum mitigent, & ſuauem ſomnum procurēt, grauéſque halitus & fumos à præſumptis cibis elixis, vel aſſatis, & acribus eorum condituris excitatos, dum ex ventriculo & hepate ſurſum volare, & cerebrum petere ſatagunt, deorſum redire, & veluti poſito deſuper operculo, intra proprios cancellos ſeſe continere cogantur.

Pulchra & notatu digna.

Vtilius nihilominus eſſet, ad æſtũ ſanguinis leuandum, cucumerum quo decet modo apparatorũ, aut peponum, melonúmue pulpam & ſubcutaneā carnem longè ante cœnam ſumere: in fine verò, perſica, vel potius citria, vt anteà diximus, aut granata, ſelectáue poma cruda, cum tantillo panis: vel candentibus cineribus priùs expoſita, &

perfrigerata. Acidi fructus & ſubauſteri qui ad extinguendum, vel obtundendum flauæ bilis incendiũ, ad proritandámue & excitandam ciborum appetẽtiam ſumuntur, longè ante prandium exhiberi debent: cuiuſmodi ſunt ceraſa ſubacida, aut mora ſemimatura. Sed ſiue initio menſæ præſumantur, ſiue longè antè exhibeantur, nihil eſt ſuperbibẽdum. Niſi fortè metueres ne ab eorũ aciditate, vel acerbitate offenderetur guttur, aut ſtomachus, vel ſpiritalium membrorum quodpiam: Tunc enim conſultum eſſet, nonnihil iuſculi, vel vini aqua refracti, aut ſacchari optimi, ilico pòſt ſumere. Monendi itaque ſunt qui ieiuno ventriculo citria mala, aut limonia, vel granata acida, vel quid tale accipiunt,

Acidi fructus & ſubacerbi quãdo vtiles.

Admonitio nequaquã negligenda.

vt id nunquam tentẽt, quin priùs illis ad manum ſit præſtantiſs. ſaccharum. Quòd attinet ad comprimentes & aſtringentes fructus, plurimi ſunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde ſumptis pyris abſtinendum eſt à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ablegan da ſunt ſorba, vel meſpila, & contrà. Verumenimuerò, inter comprimentes & adſtringentes fructus, non paruum eſt diſcrimen. Nam quidam comprimunt ſola ſubſtantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cõſtringendi. Rurſus adſtringẽtium & comprimentiũ nõnulli debiliter aſtringunt, & auſteri dicuntur, qualia ſunt pyra multa: alii fortiter, vt ſunt cotonea, ſorba, meſpila, & de guſtu ſimi les

De fructib. aſtringentibus & acerbis.

Fructuum aſtringentium varietas.

les fructus alij.

Sunt prætereà ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De aſtringentibus id in ſumma habeto pręceptum. Si ſola grauitate comprimāt, & non propria facultate aggregandi comprimendíue partes membrorum quibus obuiant, nec odorati ſunt aut dulces, nequaquam ſumi debent, maximè ab iis qui temperato ſunt corpore & calore. Ob id recentes auellanæ vitandæ ſunt, licet aſſumptum cibum cogant deſcendere. Nam dulcedine carent, ſtomacho ſanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos ſpiritus: nec apertam adſtrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ei cenſean-

Cur recentes auellanæ ſint ſtomacho infeſtæ.

tur infeſtæ auellanæ recentes. Siccæ minùs nocent, quia minùs frigidæ. Quæ ſi vel tantillùm torreantur, multò minùs officient: ſic enim & dulcorem, & adſtrictionem quantulamcunque induunt, quâ prodeſſe poſſunt, perinde atque caſtaneæ, quando probè aſſatæ exhibentur in cibum. Hinc nimirum fit, vt poſtremæ ſumptæ, menſas claudendo, ventriculi orificium bellè firment ac roborent: pręſertim ſi in pręſtanti vino priùs demerſæ fuerint. De fructibus acidis & aſtringentibus hæc rurſus particularia habeto. Si dapes inchoent & menſas aperiant, aluum comprimens: ſi verò poſtrema menſa, hoc eſt, omnium vltimi exhibeantur, laxabunt & ſoluent: Nam vbi illi fercula alia pręcedũt,

Caſtaneæ & earũ vſus.

Fructus aſtringẽtes quando exhibendi.

inferiores partes, quas obuias habent, ſtringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fęces & excrementa per reſtrictos meatus & tubulos ægriùs deſcendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum ſequũtur, contrarium moliũtur: nam ſupra fęces vias ſtringunt, & comprimẽdo cogunt illas deorſum properare. Adſtringentia, pontica & acerba nũquam ſumenda ſunt cruda, niſi fuerint condîta, vel diuturna in ſua arbore mora, vel legitima adſeruatione & repoſitione adſtrictionem acerbitatémue depoſuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thorácis membranas & muſculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomáue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

Sapores thoraci & eius partibus infeſti.

pingui carnium iuſculo coqui, vel vnà cum carnibus in paſtillũ componi: niſi ſatius tibi viſum eſſet, illa in feruentibus prunis, vt moris eſt, aſſare, & depellata, ac ſaccharo, aniſo, vel fœniculo conſperſa, mãducare. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratiſſimum eſt: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: ſed eo modo potentiùs adſtringunt, quàm ſi pingui carnium iuſculo decoquerentur. Sorba & meſpila, quæ raró in ſua arbore matureſcũt, longa poſt collectionem mora natiuam deponunt acerbitatem. Idcirco ſi quis vrgente neceſſitate, vel imperante voluntate, meſpilis vti cogatur, aſſari, aut me-

Quomodo apparanda in cibũ cydonia, pyra, & poma acerba vel acida.

Sorba & meſpila.

ro incoqui debent, vt acerbitatem exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbitatem & acorem vtcunque deponunt: ſicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in ſuo natant iuſculo, & ob id à Græcis, κολυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in ſuo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus apparet: quoniam abſque melle, vel ſaccharo illæ condiũtur: ob id parciùs ac rariùs in cibum ſumi debent. Aſtringentes fructus, humidi & ſuccoſi, plus congruunt ſiccis tẽporibus, vt æſtate & autũno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, ſi quidem dulces *Immatura oliue & nuces.*

erũt, hyeme & vere opportuni adeunt: cuiuſmodi ſunt dactyli & caſtaneæ: habẽt enim dactyli omnes neſcio quid aſtringentis facultatis & ſaporis. Si autem cogeret neceſſitas, hyeme & vere vti fructibus, ad emolliendam aluum, perappoſitè poſtrema menſa apponerentur dactyli, vel vuę paſſę cum ſuis vinaceis & granulis: modò nihil ſuperbibatur. Idem fiet, ſi paſtus initio ſiccæ ficus abſque pane manducentur: in fine verò, dactyli vel oliuæ: poſt quas etiam vuæ aliquot paſſæ, excluſo potu, non ineptè offerentur. Quòd ſi ſuccoſi fructus tũc temporis cuipiam arriderent, qui inter eos nocentiores habentur, vitari debebunt: vt ſunt brumales vuæ: nam renibus, veſicæ, & inteſtinis ſummè incom-

Fructus ad aluum ducendam quando & quomodo ſumendi.

modant. Denique,ſi liberet menſæ initio & prȩludio quidpiam ſucculentum prȩſumere,quod aluum ab excremẽtis expediat, ſanequàm accommodum huic rei ſeſe offeret dulce & odoratum pomum aſſatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit ex multo ſaccharo, eóque albiſſimo, commanducatum. Vtile inſuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demerſas, & mox frigida deſuper affuſa, exemptis vinaceis & ſeminibus internis comedere. Si verò ſuccoſis fructibus aſtringẽtibus & comprimentibus in fine paſtus, vti viſum eſſet, cuiuſmodi ſunt pyra quȩdam, ſumenda erunt cum vetere caſeo electo & friabili: vel candenti foculo aſſabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna deſubducentibus aluum.

Aſtringentes fructus quomodo in fine paſtus ſumendi.

ita comedentur. Sed ab eis ſollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus ſunt obnoxij. Quòd ad oleaginoſos fructus attinet, vt ſunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, piſtacia, & ſimiles, ſi crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & piſtacia minùs lędūt recentia quàm ſiccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm ſicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiuſcemodi fructibus vti non expedit: quòd plus obeſſe, quàm prodeſſe queant. Poſſunt nihilominus tenellæ ac recētes amygdalæ, ventriculi æſtum opportuno tēpore vtcunque

Amygdalæ nuces, & pineoli nuclei.

Amygdalæ recentes.

cunque

cunque mitigare: vt ſiccæ, vini vapores ne ſurſum euolent & caput offendant præpedire, ſi menſas clauſerint. Nuces recẽtes vt etiã ſiccæ, non ſolùm ſtomachum lædũt, ſed etiam viſum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piſcium viſcoſitate corpus egregiè tuentur. Auellanæ ſua natura hepar ſic ſatis roborãt, ſed ſtomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etſi de omnibus ſtomacho ſummè aduerſantur, ſunt tamen paralyticis valde vtiles, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita prægrauantur, & ob id ægrè ſpirant, & moleſtè pituitoſum mucum expectorant. Piſtacia frigido hepati & ſtomacho efficaciter proſunt, minúſ-

Nuces recẽtes & induratæ.

Auellanæ & pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam poſitis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoſo melle, aut ſaccharo fuerint excepti, & accuratè condîti, minùs negocium ventriculo facient, ſed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm vtilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad vtilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vſum velut paraphraſi quadam congeſta, ſed paulò terſius, (quod abſque calumnia, & iactantia dictum habe) ſi boni conſulueris, me ad meliora tibi propediem ex vmbra in lucem proferenda, alacriter & perſtrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIVS MIZALDVS LECTORI, S. D.

Rogatus à Typographo, vt confeſtim, aut ſi mauis me Grecè dicere, ἐκ τοῦ παραχρῆμα, paginas aliquot vacuas, ſcripto quopiam ei replerē, ne fortè Prætoris albo, vt iactari ſolet, aſcriberentur: ego hoc ipſo præcipiti & momentaneo temporis articulo, ſummè, ſi aliàs vnquam, occupatus, ad externa præſidia, & auxiliarem operam confugere fui coactus. Mihi itaque, velut Deus quiſpiam ad machinas, præſtò adfuit, & ſanè quàm libenter ſuccurrit doctiſſimus, & in omni parte medicinæ exercitatiſſimus vir, Ioannes Lāgius, illuſtriſſimorum Comitum Palatinorum Rheni medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planiùs loquar, lectione, tunc temporis periucundè fruebar. Ille itaque ex tēpore medicam Epiſtolam, & Problema ſequens, De ſalubri vſu caſei (de quo tam varia eſt apud Medicos diſceptatio) Typographo mittendum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc eſt quæſtio.

An caſeus edendo ſit ſalubris, ad Philippum Melanchthonem.

INdicta mihi erat per Cyrlerum noſtrum cœna, inquit Langius, & quum iam ſecundæ menſæ bellaria apponerētur vnà cum caſeo, tū, Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui facta fuit mentio: qui tibi edenti caſeum de ma-

nibus eripuiſſet. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non paſſus fuiſſet, vt dominus ſuus ventriculum cibo praui alimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret Tum ego rogatus reſpondi: me ſuſpicari famulum fuiſſe de vulgari illa medicorum hæreſi, qui aliorum ventriculos ſuis viribus metiuntur, & medicamenta non Soctati, aut Philippo, ſed vniuerſali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuerſimodè eſſe comparatam, vt hic naturâ incaleſcens, eſculenta craſſa & coctioni cōtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd eſculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, ſed proprietate quadam beſtiis hominibuſque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cōcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cōcoquere non poteſt. Puella à rege Indorum Alexandro fraudi veriùs quàm muneri miſſa, napello impunè veſcebatur. Coturnices ſemine hyoſcyami & veratri pingueſcunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, cęteriſque animantibus venena ſunt deleteria. Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non veſcatur caſeo, alter abſtemius viuat: Quo tamen caſeo, Zoroaſtes, artis

Galenus libro 2. de aliment. facult.

magicæ inuētor, viginti annis in deſerto vixiſſe traditur, ita tēperato vt vetuſtatem nō ſentiret. Quod ſiccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recēs implicitus à putredine immunis ſeruabatur. Proinde Hippocrates prudēter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non ſimpliciter, inquit, exiſtimare oportet, quòd malum edulium ſit caſeus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obſtat quòd aliqui caſeum craſſi & viſcidi alimenti, quo epatis, renum, venularūque obturentur meatus, ac arenulæ in renibus ac veſica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coaleſcant, cauſantur, & paſſim opponunt.

Libro 6. ſimpl. medicam.

Nec id, Philippe, te à caſei eſu deterreat: moderata quippe ſalis conditura, hæc caſei incommoda corrigit, quæ humorum lentorem incidit, friabiles reddit arenulas, meatuum obſtructiones reſerat, neruoſum ventriculi oſculum roborat, appetitúmque eius languentem ſua acrimonia excitat, & nauſeam ſiſtit. Ob id non temerè veteres ſalem irritamentum gulæ vocarunt. Quod & columbæ apprimè norunt: quæ, vt refert Plinius, pullis primo ſalſiorem terram collectam gutture in ora ſpuunt, præparantes tempeſtiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni maliſque ſucci alimentis terreat, cùm ait: Ex caſeis omnibus craſſus eſt ſuccus, inſupérque ex vetuſtis malus: recenter autem coactos, prima menſa

Conditura ſalis commoda.

Caſei ſalubris conditio.

ad aluum ducēdam manducare licet cum melle: nam, inquit, & minùs craſſus eſt quàm veterum ſuccus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè veſcere caſeo recenti, ſalis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem reſipiat, à vetuſtatis acore alienus, confiſus Hippocratis, Apollinis noſtri, oraculo, quo ait: *Aphoriſmo 38 Sectionis 2.* Paulò deterior cibus aut potus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferendus. Hactenus Langius.

Cæterùm vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caſeum vindicarem, ſequentes verſiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum eſſe duxi, vbi caſeus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt eſſe nociuum:
Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.
Qui Phyſicam norunt hæc de me teſtificantur,
Optima poſt epulas caſeus eſca datur.
Rurſus, opem ſtomacho languenti caſeus adfert,
Si poſt extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caſeus & panis bonus eſt cibus, herculè, ſanis:
Si non ſunt ſani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci induſtriâ ex caſeo confecta, præter Apicium & Athenęum, Platina in libro de honeſta voluptate illi abūdè ſatisfaciet. Hæc ſatis pro Caſeo.